

Öğretmenlerin Eğitim Kurumlarında Yaşadığı Problemlerle Başa Çıkma Yöntemleri Üzerinde Uyguladığı Yöntemlerin İncelenmesi

Yener Yıldırım

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi

yener3436@hotmail.com

ORCID:0000-0001-9602-3540

Özet

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul veya sınıf ortamındaki davranışların hangisini sorunlu davranış şeklinde gördüğü, bu davranışa yaptığı nedensel yüklemeler, bu davranışı sonlandırmak amacıyla seçtiği müdahale yöntemini belirleme, öğretmenlerin sınıf yönetiminde başarılı olabilmesini ve bu davranış ile mücadele edebilmelerini sağlama, bu davranışın tekrardan meydana gelmesine engel olma ve etik davranışın devamlılığını sağlama bakımından önemlidir. Öğretmenlerde mesleki tükenmişlik belirtileri psikofizyolojik, psikolojik ve davranışsal olmak üzere şekilde görülmektedir. Öğretmenlerin problem davranışla başa çıkma yöntem ve teknikler genelde sorunlu davranışların neden kaynaklandığına dönük görüşlerden etkilenmektedir. Öğretmenlerin problem davranışın nedenini öncelikle kendinde görmesi ve sorunlu davranışların kaynağının sorumluluğunu alması problem davranışlarla başa çıkması bakımından oldukça önemli bir aşamadır.

Anahtar Kelimeler: Problem Davranışlar, Meslekî Tükenmişlikler, Başa Çıkma Yöntemleri

An Examination of the Methods Applied by Teachers in Coping with the Problems Experienced in Educational Institutions

Summary

Do the task for educational institutions or teachers in the classroom environment in which the behavior seen in the form of problematic behavior, this is his behavior, causal attributions, behavior intervention to determine the method chosen in order to this end, teachers in classroom management can be critical to success, and this behavior to deal with, providing the continuity of being and prevent this behaviour to

occur again in terms of providing ethical behavior is important. The symptoms of occupational burnout in teachers are seen as psychophysiological, psychological and behavioral. The methods and techniques applied by teachers in coping with problem behavior are usually influenced by opinions about why problem behavior arises. It is a very important stage for teachers to see the cause of problem behavior primarily in themselves and to take responsibility for the source of problem behaviors in terms of coping with problem behaviors.

Keywords: Problem Behaviors, Professional Burnouts, Coping Methods

Giriş

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler değişik sosyal, iktisadi ve teknoloji gelişimi ve ilerlemelerine bağlı değişen eğitimsel kavrayışları sebebiyle meslek tükenmişliği yaşamaktadır. Öğretmenler, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda değişen eğitim ve öğretime yaklaşımları nedeniyle tükenmişlik yaşamaktadırlar (Gündüz, 2015: 29).

Alanyazının gerek ulusal gerekse de uluslararası açılardan gözden geçirilmesiyle, öğretmen tükenmişliğini etkileyen en önemli arka plan faktörlerinin çevresel, kişisel ve meslekteki kalitesi olduğunu ortaya koymaktadır (Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2017: 21).

Öğretmenler, öğrenci-öğretmen ve okul ve aileleri arasındaki sorunlar, meslektaşlar arasındaki sorunlar, disiplin problemleri, eksik fiziki imkânlar, aşırı bürokratik çalışma, toplumsal eleştiriler, yoğun sınıf mevcutlarının oluşu, öğrencilerdeki gelişim eksikliği, eğitim üzerindeki toplumsal ve siyasi baskılar gibi yoğun sorunlara bağlı olarak tükenmişlik yaşayabilmektedirler (Kahyalıoğlu ve Yangın, 2017: 44).

Eğitim kurumlarındaki ders müfredatlarında uzun vadeli bir planlama yapılamaması, aşırı iş yükünün olması, tatmin etmeyen ücret, idari yönden yeterli desteği görememek, amirinin ve müfettişlerin takdirini kazanamamak, öğretmenin sınıfın kontrolünü kaybettiğine dair inanç ve yönetim kararlarına katılamama durumu, öğretmenlerin mesleki becerilerine ilişkin bilgi eksikliği, öğretmenin yetersiz başarı algısı, meslektaşlarından ve idari yönteminden yeterli desteği görememek, görev çatışması ve belirsizliği, öğrencinin ilgisizliği, düzeni bozan ve zarar veren

davranışları gibi aşırı problematik durumlara paralel olarak da tükenmişlik yaşayabilmektedirler (Moragil, Seçken ve Yücel, 2016: 14-15).

Eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin mesleki olarak işe uygun olması ve öğrencisini kontrol etmekte güçlük çekmesi tükenmişliğe neden olan etkenlerden bazılarıdır. Eğitim ve öğretim çalışmaları ile ilgili kararlarda eğitimcilerin etkisinin ve sorumluluğunun son zamanlarda azalmış olması da öğretmen tükenmişliğine yol açabilmektedir (Sandık, 2009: 29).

Ayrıca resmi ve özel eğitim kurumlarında görevli olan öğretmenlerin ortaya çıkan sorunlarla başa çıkabilmesi ve sorunlara yönelik işe yarar çözümler bulabilmesi, iş becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Yeterlik düzeyi düşük öğretmenin yüksek yeterlik düzeyine sahip öğretmene göre daha fazla tükenmişlik yaşamasının nedeni, bu öğretmenin stresörler karşısında sorunu çözmeye odaklanmaması, tam tersine sorun odağına yaklaşmaktan kaçınmasıdır (Kanner, 2017: 37).

Öğretmenlerin Problem Varsayımları

Öğretmen genelde öğrencide görünen sorun davranımın sebebini anne ve babaların eğitim seviyesi, çocuklara yönelik ilgisizlikleri, çocukların okul haricindeki arkadaşlık ortamı ve medya içerisinde yayımlanan şiddetsel programa bağlamaktadır (Doğan, 2010: 15).

Öğretmenin problem davranışın nedeninin başlangıçta öncelik ile öğrencinin kendisini, daha sonrasında da ailelerini sorumluluk altında tuttuğuna dönük çalışmalar (Acar-Batum, 2010) bulunduğu gibi, öğrencinin problem davranışının nedenini öncelikle ailesel etkenlere sonrasında öğrencinin kendisine bağlı etkenlere yükleyen çalışmalar da (Sucuoğulu-Kulotlu, 2006) bulunmaktadır.

Çakır ve Palabıykoğlu (2007: 24), ilköğretim öğretmeniyle yaptıkları araştırmada, öğretmenin sorun davranışın nedenini öncelikle kendinin haricindeki etkenlere, sonrasında ise kendileriyle alakalı durumlara ait olduğunu ifade etmiştir.

Işıkhan, öğretmenin problem davranışı algılamasının; çocukların başarıma seviyesi, ırkları, cinsiyetleri ve özürleri gibi değişkene bağlı değiştiğini ifade etmiştir. Öğretmen zihin engeli bulunan öğrencinin davranım sorunlarını, benzer davranışları gösteren fiziksel engeli ve olağan gelişim gösteren öğrenciden daha ehemmiyetsiz bulmaktadır. Çünkü bu davranışın zihin engelli

bir öğrencide bulunmasının çok olağan bulunduğunu düşünürler iken, fiziksel engeli veya olağan gelişim gösteren çocukların bu tip davranımı göstermesini daha ciddi şekilde algılamaktadır (Işıkhan, 2016: 36-37).

İlk öğrenim sınıfında kaynaştırmalı öğrencilerde gözlenmekte olan sorun davranışın azaltılmasıyla alakalı yaptığı çalışmasında Işıkhan ayrıca, sorunlu davranışların meydana gelmesinin, öğrencideki dikkati çekme isteğine, istenilmeyen ortamlardan uzaklaşma isteğine ve istediği şeyi kazanma arzusuna bağlı bulunduğunu ortaya koyulmuştur (Işıkhan, 2016: 39).

İlk okul düzeyindeki çocuklarla çalışan öğretmenin öğrencide gözlenen problem davranışın nedenini, yetersiz zihin kapasitesi, kısıtlı karşı koyma becerileri, beyinsel hastalıklar, duygusal reddedilmek, karakter farklılığı, iletişimsel sorunlar ile okuldaki başarısızlık gibi çokça çocuğun kendisine yönelik etkenlere bağladığı gösterilmiştir (Özkan, 2018: 27).

Türkeç (1996: 30-31) sınıfta sıkça görünen disiplinsizlik sorunlarıyla alakalı öğretmenin tutumu, disiplinsizlik sorunlarının nedeni ve sınıfın yönetimi stratejisini belirlemek amacı ile elli öğretmene disiplinsizlik sorunlarının esas sebepleri, sınıfın yönetimi stratejisi ve okulda uygulanan otorite sorunlarını çözümleyici yollar ile alakalı sorular içeren anketler uygulamıştır. Öğretmen disiplinsizliğin esas nedeni olarak, medya ortamındaki şiddetler ve parçalanılmış aile yapısı gibi kendilerinin haricindeki faktörleri göstermiştir.

Sandık (2009: 52-53), ilkokul sınıf öğretmeninin sorunlu davranışın nedeniyle alakalı düşüncelerini irdelendiği çalışmada, öğretmenin sorunlu davranışın nedeni olarak tanımladığı etkenleri sırası ile aileler, ailelerin çevreleri, kalabalıklaşan sınıf mevcutları, topluluklar, çocukların gelişimsel özellikleri ve sınıf tekrarları bulunduğunu göstermiştir. Öğretmenin tutumları ve davranışı, öğrenim yöntemi, sınıfların fizikî şartları ve sınıf kaidelerinin belirsiz olması etkenleri ise sorun davranışın nedeni şeklinde gösterilmemiştir.

Acar-Batum (2010: 63), sınıf öğretmeninin sınıfında karşı karşıya geldiği sorunlu davranışla alakalı görüşlerini ve önerisini belirlemek için gerçekleştirdiği araştırmada, yirmi üç öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Kendileri ile görüşmeler yapılmış olan öğretmenin, karşı karşıya geldiği sorunlu davranışın ortaya çıkışını, öğrencinin farklı fertlerin ilgisini çekmek istemesine bağlar iken, bazı öğretmeninse öğrencinin dersten veya faaliyetten sıkılmasına ve öğrenci seviyesine uygunsuz ders veya faaliyet yapılmasına bağladığı görünmüştür.

Ayrıca öğretmenlerden bazılarıysa okulda davranım değiştirmeyle alakalı yaptığı çalışmaların evlerde devam ettirilmemesi ve evre etkenleri gibi etkenlerin sorunlu davranışın meydana gelmesine tesir ettiğini ifade etmiştir (Acar-Batum, 2010: 64).

Tüm söz konusu veri ve neticeler, öğretmennin sınıfında karşı karşıya geldiği sorunlu davranışın kaynaklarını öncelik ile aileler ve çocuklar gibi kendi haricindeki sebeplere bağladığını, sorunlu davranışla mücadele etmeyle alakalı çözümleyici yolların çoğunluğunun da ailelerden veya dış etkenlerden beklediğini göstermektedir.

Öğretmenlerin Nedensel Yüklemeleri

Öğretmenlerde mesleki tükenmişliklerin belirtileri psikofizyolojik, psikoloji ve davranışsal olma üzere 3 aşamada irdelenebilmektedir. Sıkça görülen başağrısı, belağrısı, uykusuzluklar, kilo kayıpları, kroner kalp rahatsızlıkları, solunum güçlükleri, ülserler, migrenler gibi sıhhatle alakalı sorunlar mesleki tükenmişliklerin psikofizyolojik belirtisini; yorgunluklar, bitkinlikler, anksiyeteler, depresyonlar, ümitsizlikler, çaresizlikler, şüphecilikler, cesaretsizlikler, canlılığını kayıp etmeler, üzüntülü olmak gibi belirtiler, (Gündüz, 2014) aniden öfke patlaması, olumsuzluklar, mutsuzluklar, kızgınlıklar, yalnızlıklar, yetersizlikler, duyarsızlıklar, kendini tükenmiş hissetmeler ve kişisel başarmalar ve yeterlilik duygularında azalmalar, işinden nefret etmeler, gerek kendinin gerekse de farklı iş yapanların yeterliğini sorgulamalar, örgütün faaliyetini sorgulamalar, dışlanmişlıklar, güçsüzlükler, etkisizlikler, kişisel yada mesleki engellenmişlikler, öğretmenlikten ayrılma istekleri (Özmen, 2010), öğrencisi, içi, velisi ve hatta ailesine karşı ilgisinde, sevecenliğinde azalmalar, sınıfın içerisinde karşı karşıya gelinen sorun durumunda yetersiz hoş görü psikoloji belirtisini, baskıcılık, atışmacılık, engel olucu, denetleyicilik, öğrencisi ve velisine daha az sıcakkanlı davranış, davranışlarında acımasızlık ve alaycılık sergilemek, insanî boyutu gözetmeksizin davranış sergilemek ve sınıfın içerisindeki düzensizliğe karşı daha az hoş görülmü olmak, derslere hazırlıksız gelmek, hizmet niteliğinde bozulmalar, işe gelmemek, geç gelmek, iş bırakmak, yemek sürelerini uzatmak davranışsal belirtisini (Cemaloğlu ve Kayabaşı, 2017) oluşturmaktadır.

Öte yandan mesleki tükenmişlikler yaşamakta olan öğretmenin öğretmenliğe dönük rolünü algılamada, eyleminde ve davranışında, eğitimin nicelik ve niteliğinde bir çok değişimler ortaya çıktığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır (Cemaloğlu ve Kayabaşı, 2017; Gergin ve Baysallar, 2015; Özmen, 2010).

Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerisi

Sınıfın yönetimsel süreci, öğretimsel amaçlara ulaşmasına yardımcı bulunan faaliyetlerin uygulanması, öğrencinin öğrenmesini sağlayan sınıfın şartlarının oluşturulması ve düzenlenmesi şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Bulcu, 2017: 16).

Yetkin yönetim, öğrencinin eğitim faaliyeti içerisinde veya haricinde planlanmış şekilde davranmasını sağlayarak katılımını yüksek seviyede tutup öğrenmeyi kalıcı kılmak, öğrenim vaktini en faydalı biçimde kullanmak, ayrıca ortamın düzenine olumsuz etki eden istenilmeyen davranışı minimuma indirmek için elzemdir (Sandık, 2009: 47).

Yetkin sınıf yönetim anlayışı, öğrencinin başarmasına ve davranışına etki eden en mühim etkenlerdendir (Demirci, 2017: 41). Sınıfı etkin bir şekilde yönetme becerisi gösteremeyen öğretmen, öğrenim faaliyetlerini gayet başarılı şekilde hazırlamış olsa dahi öğrencisinin öğrenmesini kolaylaştıramaz ve davranışını kontrol altında tutamaz (Türk, 2016: 26).

Yetkin sınıfın yönetim anlayışı gerçekleşemeyen sınıfta, hem öğretmenin hem de öğrencinin negatif etkilendiğini belirtilmiştir. Öğretmen tüm sınıf ile veya sınıf içerisindeki bazı öğrencilerle uğraşmadığı için öfkelenir ve sinirini öğrencilerden çıkarttır yahut yapmış olmak amacıyla dersi yaparak vazifesini bitirir. Her ikisinde de öğretmen yaptığı dersten doyumuna ulaşmaz (Celep, 2009: 37).

Sınıfın yönetilmesinde sorunsal davranışla mücadele etmede önleyici başa çıkma ve müdahâle edici başa çıkma olma üzere iki yöntem kullanılmaktadır. Önleyici başa çıkma tekniğinin gayesi, davranımın meydana çıkışını arttıran durumları değiştirmek suretiyle sorunlu davranışın meydana gelmesini engelleme ve uygun davranışlar için fırsat yaratmaktır (Ertaş, 2016: 42).

Önleyici başaçıkma tekniğini iki grupta irdelenmiştir. Birincisinde, davranıma ortam sağlayan olayın değiştirilmesi ve geriletilmesi, ikincisin de değiştirilmeyecek davranıma ortam sağlayan olayın tesirini azaltma amacıyla düşünülen tedbirlerdir (Özürek, 2006: 75).

Müdahâle edici başaçıkma tekniğinin gayesini, uygun davranım için katkı sağlamak ve sorunlu davranışları destekleyen uyarıyı geri çekmek veya değiştirmek gerekliliğini ifade edilmiştir. Davranışları değiştirme çabaları, neticelerin farklılaştırılmasını veya geri çekilmesini içermektedir (Akbulut, 2014: 21).

Müdahaleler 4 grupta açıklamıştır. Birincisinde, ortamda bulunan neticelerin yoğunluğu, sıklığı ve biçimin değiştirilmesi. İkincisi, problem davranışı destekleyen neticenin geri çekilmesidir. Üçüncüsü, uygun davranımı destekleyen farklı neticenin sağlanmasıdır. Dördüncüsünde, sorunlu davranışa tesir eden neticeler uygun davranış amacıyla kullanılmalıdır (Akbulut, 2014: 22).

Altunçekiç, Yaman ve Koray (2015: 24), öğretmenlerin sorunlu davranışı tanımak, anlamak, önemini kavramak ve mücadele etme hususlarındaki başarısızlıklarından ötürü sorunlu davranışının önüne geçilemediğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerin Problemlerle Başaçıkma Uyguladığı Yöntemler

Öğretmenin problem davranışla mücadelesinde uyguladığı yöntem ve teknikler genelde sorunlu davranışların neden kaynaklandığına dönük görüşlerden etkilenmektedir (Ayaoğlu, Ceydan ve Maden, 2016: 29).

Büyükkaragöz ve Çivi (2007: 47), öğretmenin problem davranışın nedenini kendinde görmesinin, sorunlu davranışların kaynağının mesuliyetini alması ve sorun davranışlarla mücadele etmesi bakımından mühim bulunduğunu ifade etmiştir.

Aktıncı (2014: 39), problem davranışın sebebinin bireyin ailesinden kaynaklandığını düşünen öğretmenin, sorunlu davranışla mücadele etme amacıyla annenin ve babanın katılımını sağlamayı tercih ettiğini; sebebin okul ortamında bulunduğunu düşünen öğretmenise sıkça okula yönelik müdahâleleri tercih ettiğini ifade etmiştir.

Alan yazın irdelendiğinde öğretmenin bazısının sorunlu davranışla mücadelede müspet yöntem ve teknikleri bazılarının ise ceza eksenli yolları uyguladığı meydana çıkmıştır (Aksoy, 2012: 28).

Aslan, Bengi Gürkan ve Ünal (2006: 34), öğrencide gözlenmekte olan sorunlu davranışın azaltılmasına yönelik araştırmasında, öğretmenin istenilmeyen davranışla mücadelede en fazla negatif yöntem ve teknikleri uyguladığını göstermiştir.

Zimerman (2009: 28), öğretmenin sınıfın yönetiminde uyguladığı yöntem ve teknikleri belirlemek için yaptığı araştırmada, öğretmenin uygunsuz davranışı yönetmek için sınıfta bağırarak azarlamak (Yüzde 77), öğretmence köşe veya arkalardaki sıralara oturtulmak (yüzde 72), cezayla tehdit etme (yüzde 63), idareye gönderme (yüzde 45), sarsma yada fiziksel temas (yüzde 16) ve görmezden gelme (yüzde 43) tekniğini uyguladığı görülmüştür.

Fındıkcı (2001: 78), lise öğretmenlerinde demokrat (yüzde 68.5), demokrat ve anlayışlı (yüzde 22), otorite davranışlarında belirli bir standart oluşturamamış (yüzde 9.2) olduğunu gözlemlemiştir. Tümüyle baskıcı tutum sergileyen öğretmene rastlanılmamıştır. Bunun öğretmenin kişisel değerlendirmesini kendinin ortaya koymasından kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Gözetok (2003: 42-43), okulda otorite sağlamak için kullanılan tekniklerden birisi olan fizikî cezalara dönük öğretmenin tutumunu ve okulda uygulanan fiziksel ceza uygulamasını tespit etmeye çabalamıştır. Yüz öğretmen ile ilk okul ilk kademe sınıfları hariç farklı ilk öğrenim sınıfından belirlenen 596 öğrenci üstünde yapılmış olan araştırma neticesinde, öğretmenin bir hafta içerisinde en az bir defa fizikî ceza yöntemine baş vurdukları görülmüştür. En fazla uygulanan fizikî ceza biçimi sırası ile tokatlama, kulak çekmek, saç çekmek, tebeşirleri ve silgileri öğrenciye fırlatmak, sopa ile dövmektir.

Batum ve Özen (2007: 85), sınıf öğretmenin sınıfın kontrolüne dönük problemlerle alakalı araştırmasında, öğretmenin sınıfın içerisinde karşı karşıya geldiği sorunlu davranışı çözme konusunda en çok sözlü şekilde uyarım yöntemine baş vurduğunu, seyrek şekilde de görmezlikten gelmek, uyuşulmayan davranımı pekiştirmek ve faaliyetlere katılımını engelleme tekniklerine kullandıkları gözlemlemiştir.

Çifçi ve Tabak (2007: 41), ilkökul öğrencisinde görünen problem davranışı belirlemek için yaptığı araştırmasında, öğretmenin sınıf içerisinde gözlemlediği problemlerle mücadele etme metotlarını 2 grupta irdelenmiştir. Birinci olarak, sorunlu davranışın meydana gelmeden

engellenmesine dönük yöntem, ikinci olaraksa meydana geldikten sonra mücadele etmeye dönük yöntemdir.

Demirci (2017: 71), ilk öğrenim ilk kademede görevli öğretmenin sorun davranımıyla karşılaştığında cinsiyetler, mesleki kıdemler, sosyoekonomi düzeyler ve mezuniyet bölümlerine göre sıkça uyguladığı mücadele etme stratejisini saptamak amacı ile 47 okulda bulunan 280 öğretmene çalışmacıca hazırlanılan şahsi veriler ve sorun davranımıyla alakalı soru içermekte olan anketler uygulamıştır.

Acar-Batum (2010: 77), özel eğitimde görevli öğretmenin sınıfında karşı karşıya geldiği sorun davranışla alakalı görüşünü ve önerisini belirleme amacı ile gerçekleştirdiği araştırmada, yirmi üç öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Çalışma neticesinde öğretmenin sınıfında karşı karşıya geldiği sorun davranışın çözülmesine dönük uyguladığı yöntem ve tekniklerin birbirlerinden farklılıklar olduğu görülmüştür.

Öğretmenin problemlili davranışın meydana gelmeden evvel uyguladığı yöntem ve teknikler, bireyi bir faaliyet ile işgal ettirmek, sebep bulunan uyarıları ortam içerisinden kaldırmak, sınıfın kaidelerini oluşturmak ve kişisel çalışmak teknikleridir (Ayaoğlu, Ceydan ve Maden, 2016: 96).

Sorun davranımın meydana çıkması neticesinde uygulanan yöntemlerse, etik davranışların ödüllendirilmesiyle başarının tasdiki, görmemiş gibi davranma, sözlü uyarılar vermek, sevdiği faaliyete katılımını engelleme, uygunsuz davranışlara ceza verme, sembolik ödüllendirmek, kızmak, fizikî kısıtlama teknikleridir (Eripek, 1990: 11).

Yukarıda sıralanan ilgili çalışmalarda ulaşılan verilere göre, öğretmenlerin problemlerle başa çıkımda en çok sırası ile pekiştirec ve ödüllendirmeler, sözlü şekilde uyarmak, yok saymak ve cezalar gibi yöntem ve teknikleri uyguladığı görünmektedir.

Molalar, hoşlanılan uyarıları çekmek, hoşlanılmayan uyarıları vermek, tepkiselliğin karşılığı ve ayırmalı pekiştirec gibi davranım değiştirmek yöntem ve tekniklerini uyguladığını belirten az miktarda öğretmen olduğu görülmüştür (Gözüm, 2006: 21).

Öte yandan davranım değiştirmek için kullanılan yöntem ve tekniklerin haricinde, öğretmenin menfi sözler sarf edildiğinde fiziksel acı duymalarına neden olacak hareketlerde buldukları tespit edilmiştir (Acar-Batum, 2010: 78).

Atıcı (2010), ilk öğrenim ilk kademesinde dördüncü ve orta öğrenim ikinci kademesinde beşinci sınıf öğretmeninin sınıfında karşı karşıya geldiği sorun davranım ve bu davranıma karşı müdahalesinin ne olduğunun irdelendiği araştırmasında, problemlili davranışın okulun sosyoekonomik seviyesine, sınıfın seviyesine, öğretmenin deneyimlerine ve sınıfın içerisindeki öğrenci mevcuduna göre farklılaşma durumunu irdelemiştir (Atıcı, 2010: 63).

Söz hususu çalışma açısından gereken veri ve bulgular nitel çalışma yöntem ve tekniklerinden gözlemler ve görüşmeler yolu ile toplanılmıştır. Emirler vermek, işaretler kullanmak ve yok saymak öğretmenin problemlili davranışla mücadelesinde en fazla uyguladığı yöntem ve teknikler içerisinde olduğu saptanmıştır (Atıcı, 2010: 64).

Öğretmenlerin problem davranışlarla başa çıkma da sıkça kullandığı başka yöntemler de bulunmaktadır. Bunlar; göz teması kurmak, adını söylemek, azarlamak, sorular sormak, tehditkâr konuşmak, fizikî yakınlıklar kurmak, mizaha baş vurmak, sen yada ben dili kullanmak ve kişisel olarak eleştiriler yöneltmektir.

Sonuç

Eğitim kurumlarındaki görevleri gereği eğitimin niteliğini artırma suretiyle nitelik sahibi öğrenci yetiştirme gibi mühim vazifeleri bulunan öğretmenin idare tarafından yeterli desteği görememesi, öğrencinin ilgisiz kalması, başarılı olamaması, negatif davranışları, meslektaşlarının negatif tavırları, okul ile aile arasındaki işbirliği yetersizliği, mesleki yoğunluk sebepleri kadar bireylerin demografi özellikleri (yaşı, cinsiyeti, medenî durumu), karakter özellikleri (endişe düzeyi, denetimsel odakları, dayanıklılıkları, kapasiteleri) ve haiz bulunduğu farklı özellikleri sebebi ile mesleki tükenmişlikler yaşadığı görünmektedir.

Eğitim kurumlarında çalışmakta olan öğretmen, çevrenin öğrencinin gelişmesiyle alakalı realist bulunmayan beklentileri ile didişmek, mesai arkadaşlarından uzak durma gibi problemler nedeni ile mesleki tükenmişlikler yaşayabilmektedir.

Türkiye'deki mevcut yapı göz önünde bulundurulduğunda özel eğitimde çalışmakta olan öğretmenlerin birçoğunun özel eğitimin haricindeki sahalarda eğitim gördüğü ve özel eğitimde pek donanıma sahip olmadığı görülmektedir. Bu neden ile, özel eğitimde çalışmakta olan öğretmen

çalıştığı gurubun özelliklerine tamamıyla hakim olmadığı, bu bireylerin ihtiyaç ve ilgisine cevap verme de yeterli bilgi birikimi olmadığı için gerginlik ile mesleki tükenmişlikler yaşayabilmektedir.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin asgari seviyede yaşanıldığı durumlarda bile, öğretmenlerin hayat işlevinin etkilenilmesi, öğretmence verilmiş olan eğitimsel hizmetin niceliği ve niteliğinde belirgince bozulma görünmesi nedeni ile öğrencinin gelişiminde etkisi olan öğretmenin mesleki tükenmişlikler düzeyini etki altına alan etmenlerin araştırılarak, tükenmişliği engelleme çalışması yapılmasını gerektirmektedir. Böylelikle kaliteli öğretmenin görev yerinde uzun yıllar çalışması sağlanacak, tükenmişlik hissini sebep olduğu iktisadi ve topluluksal engellemelerin önüne geçilecektir.

Bölgesel ve yerel düzeydeki çalışmalara yönelik alanyazın irdelendiğinde millî eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyini, mesleki yeterliliğini, mesleki desteksel algısını ve öğrencinin sorun davranışına dönük değerlendirmesini beraber ele almak suretiyle model olarak irdeleyen çalışmalar görülmemiştir.

Eğitim kurumlarındaki görevleri nedeniyle birtakım sorunlar yaşayan öğretmenlerin mesleki tükenmişlikteki değişkenliklerin araştırılması, gerek topluluksal gerekse iktisadi bakımdan tükenmişliklerin meydana getirdiği negatif neticeleri engellemeye neden olacaktır.

Mesleki tükenmişlikler yaşayan öğretmenlerin tükenmişlikler yaşamasını engelleme ve hayat kalitesini artırma amacıyla öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve gelişimini teşvikle esaslı bazı tedbirlerin yerine getirilmesi gerekir. Öncelik ile öğretmenin henüz üniversite eğitimi esnasında onu yetkin öğretmen becerisi ile kuşatacak eğitimsel program yönünde öğretim görmesi gerekmektedir.

Öğretmenlik mesleğine ilk defa başlayan kamu görevlisine hizmetin öncesi ve sırasında öğretmenlik mesleğinde karşılaşılabileceği veya karşılaştığı esas problemlere yetkin çözümler üretebilme, yetkin mücadele etme, yetkin empati kurmak becerisi kazandırma çabasına dönük destek hizmeti verilmeli ve verilen hizmetin yararlılığı sınanmalıdır. Benzer eğitimler hizmet yılı fazla olan öğretmenlere de sunulmalıdır.

Eğitim kurumlarındaki görevlerinin yoğunluğu nedeniyle yaşamakta olduğu problemler başa çıkımda bazı sorunlar yaşayan öğretmenlerin ihtiyaçlarının idare tarafından belirlenerek

kurumun fiziksel ile sosyal şartlarının geliştirilmesi, öğrenimi kolay hale sokacak yardım hizmetinin sunulması öğretmenin yaptığı işten keyif almasını arttıracak bir tedbir biçiminde de düşünebilir.

Kaynakça

Acar, Ç. ve Batum, S. (2010). Özel Eğitim Öğretmeninin Sınıfında Karşı Karşıya Geldiği Sorun Davranışla İlgili Görüş ve Önerileri. *10. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri*, 86-95.

Aktaş, A. ve Çelikkaleli, Ö. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişliklerinin Cinsiyetlere, Öğrenim Türlerine ve Üniversitelere Göre İncelenilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 98-110.

Akçalımete, G, Kanner, S. ve Sucuoğlu, B. (2010). *Öğretmende Tükenmişlik İş Doyumu ve Kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aktıncı, S. (2014). *Öğretmenin Tükenmişlik Düzeyinin İş Doyumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Altunçekiç A, Yaman S. ve Koray Ö. (2015). Öğretmenlerin Tükenmişlik Seviyesi ve Sorun Becerisi Konusunda Çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 93-102.

Atamam, A. (2009). *Sınıfta Davranış Problemi ve Tedbirler*, L. Küçükahmet, (Editör). Sınıf Yönetiminde Yeni Davranışlar, 171-191. Ankara: Nobel Yayınları.

Avşaoğlu, S, Denizlili, M. E. ve Karaman, A. (2015). Öğretmende Hayat Doyumu, İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.

Başar, H. (2007). *Öğretmenin Sınıf Yönetimi Tarzları*. Ankara: Önder Matbaacılık.

Büyükçöztürk, Ş. (2017). *Sınıf Yönetimi El Kitabı: Çalışma, Uygulama ve Yorum*. Ankara: Pegem Yayınları.

Cemaloğlu, N. ve Kayabaşı, Y. (2017). Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Uyguladığı Disiplinel Modellemesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 123-155.

Çam, O. (2000). *Öğretmende Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Çifçi, İ. ve Tabak, Ö. (2007). Öğrencide Görünen Sorun Davranışın Belirlenmesi. Eskişehir: VII. *Özel Eğitim Günleri'nde Sunulan Bildiri*.

Demirci, Y. (2017). *Sınıf Öğretmeninin Karşı Karşıya Geline Sorun Davranışa Karşı Başetme Stratejisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çankırı.

Diken, İ.H, ve Bal, A. (2018). Genç Yaşta Tükenmişlik Sendromları. *The 26th Teacher Educatorsfor Children With Behavior Disabilities (TECBD) Conference*, Tempe, Arizona, USA.

Ergin, C. (2002). *Öğretmende Tükenmişlik ve Meslach Tükenmişlik Envanterinin Uyarlanması*. 7. *Psikoloji Kongre Kitabı*. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.

Gençer, A. (2018). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, OÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Eskişehir.

Gergin, G. ve Baysallar, A. (2015). *Öğretmen Akademisi Bülteni*, 4 (4), 172-187.

Gökdağ, M. (2006). *Esas Eğitim Öğretmeni İle Öğrencinin Gudu Düzeyi İle Öğrenci Öğretmen Özelikleri İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DE Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Enstitüsü, İzmir.

Gözetok, F.D. (2003). Okulda Bazı Dayak Uygulamaları. *Çağdaş Eğitim*, 186, 7-10.

Gündüz, B. (2015). İlköğretim Öğretmeninde Tükenmişlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 152-166.

Izagar, H. (2010). Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyi. *Kuramda ve Uygulama sahasında Eğitim Yönetimi Dergisi*, 27, 335-340.

Kanner, S, Şekercioğlu G. ve Yelice, B. (2011). *Öğretmenlerin Tükenmişlik Algıları ve Çocuğun Sorun Davranışları*. Yayınlanmamış Çalışma Raporu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Kanasar, N. (2015). *Tükenmişlik Düzeyinin Çalışılması: Kavramlar, İlkeler, Yöntem ve Teknikler*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaşıkcı, D. (2009). *Mesleki Tükenmişlik Düzeyinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi, Isparta.

Maraşlı, M. (2015). Lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyi. *Türk Tabipleri Birliği Dergisi*, 23 (3), 27-33.

Murat, M. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinde Tükenmişliklerin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Özkan, S. (2018). *Öğretmenin Tükenmişlik ve Depresyon Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Özürek, M. (2006). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.

Sandık, F. ve Doğanay, A. (2017). Sınıf İçinde ve Dışında İstenilmeyen Davranışlar. *Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 539-560.

Sucuoğlu, B. ve Kulotlu, N. (2006). Özürlü Çocuklar İle Çalışmakta Olan Öğretmende Tükenmişliklerin Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (36), 44-60.

Şaherenler, S. ve Görgüllü, Ö. (2009). Tükenmişlik Nedir? Bir Uygulama. *S.D.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 87-102.

Tertemiz, N. (2009). Sınıf Yönetimi ve Disiplin. L. Küçükahmet (Ed), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 49-69.

Tuğrul, B. ve Çelik, E. (2018). Anaokulu Öğretmeninde Tükenmişlik. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (2).

Tülkaya, S. (2009). Tükenmişlik Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Yönünden Geliştirilmesi. *Ulusal Psikoloji Danışma ve Rehberlik Kongre Kitabı*, Ankara.

Türk, A. (2016). Öğretmende Tükenmişlik. *Europe Journalist of Specialist Needal Educations*, 20 (2), 215-229.

Türnülu, A. (2009). İlköğretimde Sınıf İçi İstenmeyen Davranış ve Sebebi. *Yaşadıkça Eğitim*, 64 (99), 30-34.

Ünüsai, P. (2006). Eğitim Kurumlarında Algılanan Tükenmişliklerin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyet ve Mesleğe Göre İncelenişi. *IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar*, Türk Psikologlar Derneği, 315-325.